

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ КАНАДИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

О.Ю. Поп

Питання екологічної освіти посідає чільне місце в системі виховання канадської молоді. Останнім часом у цій країні точаться дискусії щодо так званої „політики екологічної освіти” та розробки відповідних навчальних програм. Здійснення екологічної освіти є завданням для всієї педагогічної спільноти. Це змістовна галузь педагогічної теорії і вона повинна викладатись відповідним чином. Екологічна освіта є шляхом до розвитку критичного мислення, почуття громадянства та особистої відповідальності за власні вчинки, які повинні бути змодельовані. Зміст екологічної освіти може та повинен збагачувати зміст інших навчальних предметів, які викладаються в курсі шкільної освіти. Екологічна освіта пропонує учням можливість розширити та поглибити міжособистісні зв'язки, збагнути власну роль в суспільстві та взаємозалежність між людьми та природними системами. Отже, набуття екологічної освіти в середніх школах країни дозволяє учням отримати можливість зайняти своє місце в суспільстві в якості освічених, екологічно культурних особистостей.

Мета статті полягає у розгляді процесу удосконалення екологічної освіти школярів Канади на сучасному етапі відповідно до принципів сталого розвитку країни як необхідної умови успішного досягнення її завдань та цілей.

Джерельну базу даної статті складають нормативні документи міністерств освіти канадських провінцій, та праці науковців Канади, які працюють над питанням вдосконалення екологічної освіти в середніх школах країни. Зокрема розробці програм з екологічної освіти присвячені праці Дж. Райса та В.М. Рота (Канада), В. Червонецького (Україна). Д. Бегм, Т. Пук, Г. Самуель (Канада), Р.Вілке, Дж. Лейн, Д. Сівек, Р. Чемпеау, (США) досліджують викладання екологічної освіти на основі міжпредметних зв'язків.

В Канаді діє так звана „політика екологічної освіти” (Environmental Education Policy). В її основу покладено три складові частини:

- Робота органів влади та міністерств освіти в галузі екологічної освіти;
- Викладання та матеріальна база;
- Розробка відповідних навчальних програм з екологічної освіти.

Робота органів влади та міністерств освіти в галузі екологічної освіти полягає у сприянні розвитку даної галузі освіти та здійсненні управлінських функцій на всіх рівнях системи освіти. Ефективність екологічної освіти оцінюється як на системному рівні так і на основі оцінювання учнівських досягнень в цій галузі. Мета, зміст, форми та методи екологічної освіти в свою чергу постійно досліджуються, переглядаються та піддаються критичному аналізу з метою забезпечення їх динамічності та відповідності екологічній ситуації, що постійно змінюється.

Стосовно другої складової „політики екологічної освіти”, необхідно зазначити наступне. Викладачі шкіл повинні володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками з екологічної освіти з метою ефективного та відповідного впровадження останньої в навчання в межах предмету, що викладається. Спеціалізовані тренінги та самостійна робота вчителів з вдосконалення знань в даній галузі стають необхідними для підвищення ефективності екологічної освіти в середніх школах Канади.

Шкільні програми з екологічної освіти в Канаді складаються за принципом курікул, тобто являють собою операціоналізовану навчальну програму, у якій визначаються не тільки загальні цілі або головні напрями педагогічного процесу, але й з усіма подробицями визначено послідовність конкретних операцій процесів навчання й учіння, що сприяє досягненню висунутих цілей навчання [1,с.108]. Навчальні програми чітко окреслюють знання, вміння та навички, якими повинні оволодіти учні, а також формують екологічно доцільну поведінку та світогляд підростаючого покоління. Незважаючи на те, що екологічна освіта базується головним чином на природничих науках, географії та історії, в курсі шкільної

освіти даний напрям впроваджується в усі предмети інваріативного та варіативного циклів шкільної програми, а також вивчається окремим предметом в старших класах середньої школи. Екологічна освіта здійснюється з урахуванням вікових особливостей учнів та специфіки навчального предмету упродовж всього курсу шкільного навчання (K-12).

Узгоджена робота у цих трьох напрямках призводить до досягнення високих показників успішності у даній галузі.

Протягом останніх п'яти років система освіти Канади зазнає масштабних реформ. Багато конструктивних змін вноситься до шкільних навчальних програм, які систематично перевіряються на предмет їх адаптації до вимог сучасності, а також для оцінювання прогресу у викладанні та навчанні. Дана робота здійснюється спеціалізованими Радами з навчальних програм (Curriculum Councils). Екологічна освіта знаходиться у віданні відомства спеціалізованих рад та товариств. Зокрема, це Рада з екологічної освіти (Council for Outdoor Education) та Товариство з екологічної освіти (Society for Environmental Education). Програма-грант з оздоровлення навколишнього середовища (Program Enhancement Grant) сприяє підвищенню якості екологічної освіти шляхом фінансування даної галузі педагогічної теорії та практики.

Розвитку екологічної освіти у Канаді приділяється значна увага як з боку урядових структур, міністерств освіти, так і адміністрацій середніх шкіл та викладачів.

Особлива увага звернена на розробку шкільних навчальних програм з екологічної освіти, які формуються на міжпредметній основі. Починаючи з початкової школи, екологічна освіта здійснюється на базі більшості шкільних предметів, що входять до інваріативної частини, тобто є обов'язковими для всіх учнів. Зрозуміло, що найповніше втілення екологічної освіти можливе через предмети природничого циклу та суспільні науки. Такими предметами є географія, біологія, фізика, хімія, історія, технологія тощо.

„Екологічна освіта” як окремий навчальний предмет впроваджується лише в старших класах середньої школи в групі предметів факультативного циклу. Наприклад, у 12-му класі (Grade 12) середніх шкіл провінції Онтаріо учням пропонується факультативний курс „Поводження з навколишнім середовищем та ресурсами” (Environment and Resource Management) [2, с. 2].

Протягом багатьох років традиційним для Канади був міждисциплінарний підхід у екологічній освіті у середніх школах. Проте останнім часом від педагогів Північної Америки лунає суттєва критика щодо нього. Ряд вчених, зокрема Т. Пук, Д. Бегм, Г. Самуель (Канада), Дж. Лейн, Р.Вілке, Р. Чемпеау та Д. Сібек (США) висловлюють припущення, що міждисциплінарний підхід, як єдиний підхід до здійснення екологічної освіти в середніх школах не є достатнім, якщо при цьому екологічна наука (Environmental Science) не викладається як окремий предмет шкільної програми, який при цьому мав би статус не елективного курсу (предмет, що обирається учнями для вивчення за бажанням), а обов’язкового для вивчення всіма учнями шкіл [3, р.226]. Недоліками міждисциплінарного підходу вважають також обмеженість у часі, відсутність прямого зв’язку між окремими темами різних навчальних предметів та екологічними проблемами і можлива обмежена компетентність вчителів-предметників з питань екологічної освіти [4, р.12]. Отже, вони вважають, що лише за умов, коли екологічна освіта будуватиметься як на основі міждисциплінарного підходу так і в якості окремого обов’язкового предмета шкільної програми можливе якісне досягнення цілей та завдань екологічного виховання.

Провінційні міністерства, з метою підвищення якості екологічної освіти в середніх школах Канади, розробляють спеціальні стандарти навчальних планів з екологічної освіти. Дані стандарти містять положення, які характеризують обсяг екологічної освіти в школах, який має бути відображеним в шкільних навчальних планах. Стандарти спрямовують авторів навчальних планів на розробку шляхів впровадження екологічної освіти та її очікуваних результатів у навчальних програмах з усіх предметів шкільного курсу.

Для прикладу розглянемо один з документів, розроблений Міністерством освіти провінції Онтаріо під назвою „Стандарти екологічної освіти у навчальних планах” (Standards for Environmental Education in the Curriculum) [5, p.2]. Вищезгадані стандарти згруповані за чотирма темами: єдність, знання, очікувані результати, дії.

Ставиться завдання підготувати підростаюче покоління до підтримки сталого розвитку шляхом заповнення прогалини між свідомістю та здатністю діяти. Стандарти базуються на сучасних дослідженнях та теоретичних засадах, розроблених освітянами та спеціалістами в галузі екології.

Стандарти подаються у вигляді таблиці (табл.1.) [2, p.2].

Тема	Стандарти	Споріднені поняття
Єдність	Шкільний навчальний план надає учням можливість: - брати участь в автентичних навчальних ситуаціях в місцевому довкіллі; - досліджувати довкілля, цінувати місцеве навколишнє середовище; - розвивати розуміння взаємозв'язку між місцевим та глобальним довкіллям.	Почуття єдності; Відповідальне громадянство;
Знання	Шкільний навчальний план надає учням можливість: - вивчати різноманіття місцевих та світових природних систем; - вивчати види взаємодії між природними та штучними об'єктами; - розуміти концепцію сталого розвитку в різноманітних сферах людської діяльності;	Природні та штучні системи; Взаємодія між системами; Сталий розвиток
Очікувані результати	Шкільний навчальний план надає учням можливість: - брати до уваги різноманітні чинники впливу на довкілля (історичні, економічні, політичні, місцеві, культурні, технологічні); - вивчати та пояснювати мотивації, що лежать в основі їх власних дій та дій інших людей; - розвивати та формувати власне бачення перспективи взаємодії природи та людини	Врахування різноманітних точок зору; критичне мислення та оцінка; формування власної думки;
Дії	Шкільний навчальний план надає учням можливість: - розвивати навички вирішення проблем, прийняття рішень та планування дій; - робити внесок у захист та відродження навколишнього середовища;	Вміння та навички; Захист; Відновлення; Інновація

	- розробляти та впроваджувати плани щодо підтримки курсу сталого розвитку країни	
--	--	--

Окрім практичних рекомендацій, що розробляються міністерствами освіти провінцій Канади проводиться ряд теоретичних досліджень з питань укладання відповідних навчальних програм.

За результатами досліджень вчених В.М. Рота та Дж. Райса (Університет Вікторія (University of Victoria), провінція Британська Колумбія), що займаються питаннями вдосконалення впровадження екологічної освіти в школах Канади, а саме вивченням процесу укладання програм з екологічної освіти було встановлено, що укладачі даних навчальних програм при розробці, насамперед, керуються такими мотивами як значимість та істотність цієї галузі педагогічної теорії та практики, трансформація теоретичних знань у практичні дії та емоційне підґрунтя [6, с.323].

Трансформація знань означає, що знання, які набуваються завдяки даним програмам з екологічної освіти є корисними та необхідними в повсякденному житті та пов'язані з реально існуючими екологічними проблемами. Такі знання трансформуються у відповідні дії, які направлені на вирішення проблем довкілля. Тобто таким чином здійснюється зв'язок теорії з практикою.

Емоційне підґрунтя відносять до особистих причин, які спонукають укладачів програм до виконання даної роботи. Воно обумовлене їх власним ставленням до довкілля та сформованими роками поглядами на дану проблему.

Окрім мотивації, яка спрямовує процес укладання програм, науковцями досліджується також і сам процес укладання цих програм. На даному етапі ключовими поняттями є такі як компетентність та практика.

Якщо взяти до уваги, що компетентність це - володіння відповідною компетенцією, включаючи особистісне ставлення до неї, предмета діяльності та якість особистості, що проявляється у здібності та готовності її до діяльності, що

базується на знаннях і досвіді [7, с.61], то основою для створення програми є досвід, знання та власний світогляд якими володіють укладачі програм.

Іншою складовою є практика та емпіричний компонент, котрий сприяє довготривалому ефекту засвоєння інформації та є ефективним методом навчання.

Процес укладання програм з екологічної освіти показано у вигляді схеми (рис. 1).

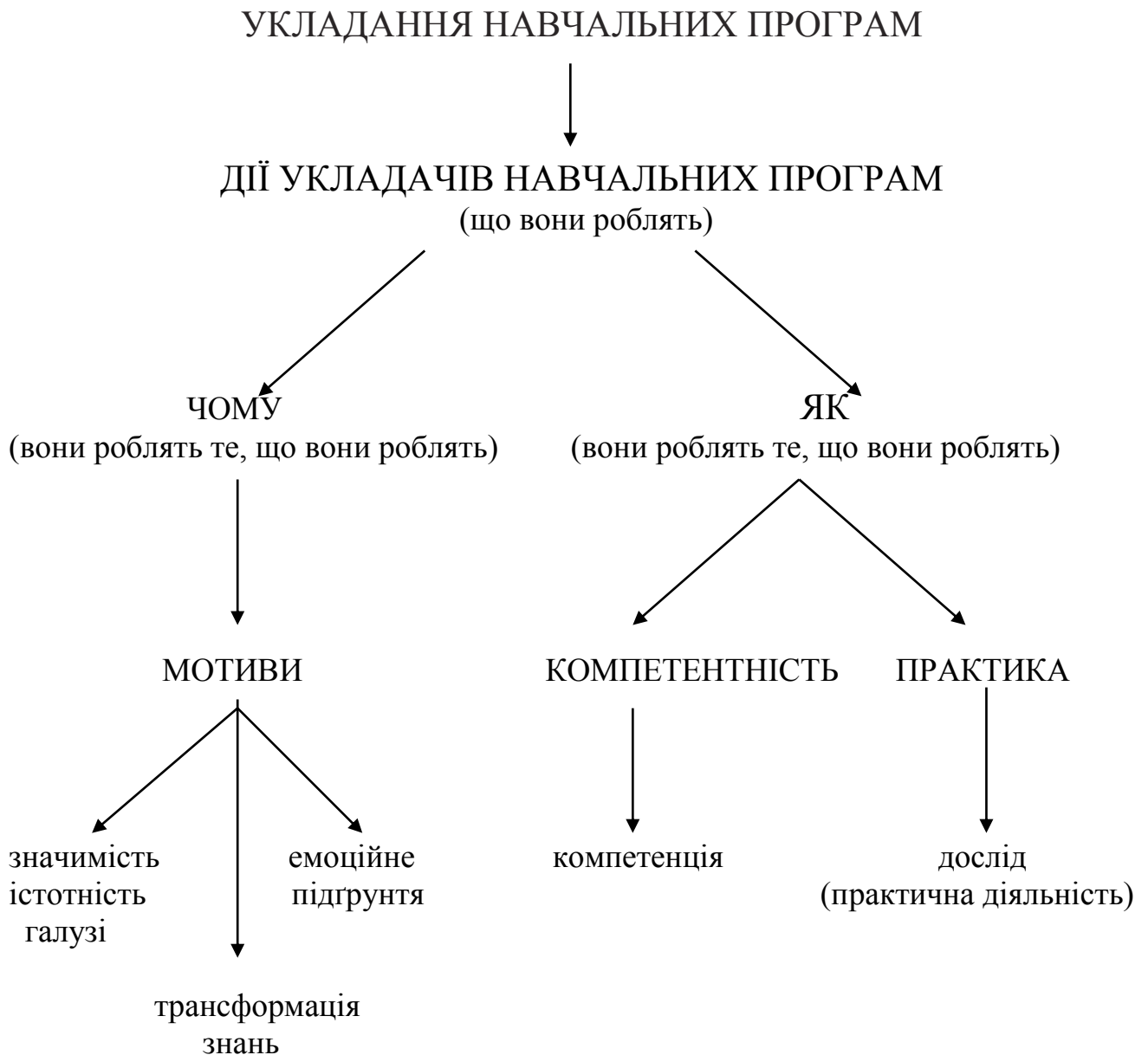

Рис. 1. Процес укладання навчальних програм з екологічної освіти

Отже, як видно з вищевказаного, дотримання цих умов є запорукою створення ефективних програм з екологічної освіти.

Висновок. Удосконалення екологічної освіти в Канаді є складним процесом, що діє на рівні органів влади, міністерств освіти, науковців, що займаються теоретичним дослідженням цього питання та укладачів навчальних програм і викладачів, які займаються безпосереднім втіленням теоретичних розробок в практику.

Дія „політики екологічної освіти”, що охоплює роботу органів влади та міністерств освіти в цій галузі, працює в напрямку покращення процесу навчання, збагачення матеріальної бази та контролю над розробкою відповідних навчальних програм сприяє удосконаленню екологічної освіти з метою виховання екологічної культури молоді, яка становить основу ціннісного ставлення до навколишнього середовища та формує відповідну екологічно доцільну поведінку.

Література:

1. Червонецький В.В. Екологічна освіта учнів у школах країн європейського регіону та Північної Америки. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. – 312 с.
2. <http://www.edu.gov.on.ca/curriculumcouncil/standards.html>
3. Puk T., Behm D. The Diluted Curriculum: The Role of Government in Developing Ecological Literacy as the First Imperative in Ontario Secondary Schools // Canadian Journal of Environmental Education. – 2003. - V 8, No 1. – P. 217-232
4. Lane J., Wilke R., Champeau R., Sivek D. Environmental Education in Wisconsin: A teacher survey // Journal of Environmental Education. – 1994. – 25 (4) P. 9-17.
5. Standards for Environmental Education in the Curriculum – Toronto: Queen’s Printer for Ontario, 2008. – 2p.
6. Reis G., Roth W.M. Environmental education in action: a discursive approach to curriculum design// Environmental Education Research. – 2007. – 13(3). – P.307 – 327
7. Шестопалюк О.В., Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікативна компетентність майбутнього педагога // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – 2008. - №24. – С. 60-65.

Поп Олена Юріївна - аспірант кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Стаття посвящена проблемі удосконалення екологічного освіти в школах Канади в початку ХХІ століття в відповідності з принципами сталого розвитку країни.